

طبری پروشے

اندرجہ گزاری طبری، نابغہ اسیانے

سیکرم

نمائش ویرایش

محمد حسین ہاکت

سرشناسه: ساکت، محمدحسین، ۱۳۲۶ - گردآورنده

عنوان و نام پدیدآور: طبری پژوهی: اندیشه‌گزاری طبری، نابغه‌ی ایرانی / نگارش و ویرایش: محمدحسین ساکت.

مشخصات نشر: تهران: خانه کتاب، ۱۳۹۳.

مشخصات ظاهری: ۲ ج

شابک: جلد یکم: ۴ - ۱۶۷ - ۲۲۲ - ۶۰۰ - ۹۷۸ ، جلد دوم: ۱ - ۱۶۸ - ۲۲۲ - ۶۰۰ - ۹۷۸

شابک دوره: ۸ - ۱۶۹ - ۲۲۲ - ۶۰۰ - ۹۷۸

وضعیت فهرست‌نویسی: فیا

یادداشت: ج ۲، چاپ اول: ۱۳۹۳ (فیا).

یادداشت: کتابنامه.

زبان دیگر: اندیشه‌گزاری طبری، نابغه‌ی ایرانی.

موضوع: طبری، محمد بن جریر، ۲۲۴؟ - ۳۱۰ ق. - نقد و تفسیر

موضوع: تاریخ‌نویسی ایرانی - قرن ۳ ق.

موضوع: تاریخ‌نویسی ایران - کتابشناسی

شناسه افزوده: خانه کتاب

رده‌بندی کنگره: ۱۳۸۱ / ۵۴ / ۱ BP

رده‌بندی دیویی: ۲۹۷ / ۱۱۴۹

شماره کتابشناسی ملی: ۴۵۷۷۶۶۲

عنوان: طبری پژوهی (اندیشه‌گزاری طبری، نابغه‌ی ایرانی) /

نگارش و ویرایش: محمدحسین ساکت

ناشر: خانه کتاب

نوبت چاپ: اول - شهریور ۱۳۹۳

شمارگان: ۱۵۰۰ نسخه

بها: ۴۷۰۰۰ تومان

شابک: ۴ - ۱۶۷ - ۲۲۲ - ۶۰۰ - ۹۷۸

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: سروش

تهران: خیابان انقلاب، بین صبا و فلسطین جنوبی، پلاک ۱۰۸۰، مؤسسه خانه کتاب، تلفن: ۸۸۳۴۲۹۸۵

پیشکش به پژوهشگران، دانشمندان، مترجمان و ناشران ایرانی و ایرانی‌زیرین که در شناسایی
طبری و اندیشه‌هایش سهم سترگی داشته‌اند:

التون دانیل	زوتنبرگ
هیو کندی	میخائیل یان دخویه
کلود ژتو	تئودور تولدکه
محمود احمد شاکر	ای. س. یان
بارن فن رُزن	م. لدتی (ملک الشعراء)
کُزگارتن	محمد مرین نادی
گرزیانوویچ	علی اکبر شهید
بولدیرف	محمدجواد مشکور
فرانتس روزنتال	بنیاد فرهنگ ایران
اسمان یارشاطر	محمد ابوالفضل ابراهیم
علیرضا شاپور شهبازی	عباس زریاب خوئی
بواز شامان	صادق تشات
اندراس پیک	انتشارات اساطیر
	مجتبی مینوی

و دیگرانی که اکنون و در آینده درباره‌ی این نابغه‌ی ایرانی و اندیشه‌ی او کار می‌کنند و
خواهند کوشید.

محمدحسین زاهدی

آنچه در این کتاب می‌خوانید

دفتر یکم

..... ۱۳ سخن و استاد

بخش یکم: زیست‌نگاری و نگاه‌ها

..... ۱۹ دانش‌اندوزی طبری / کلود ژینو / سید محمدحسین میرزا

..... ۵۹ آثار طبری / کلود ژینو / سید محمدحسین میرزا / میرزاقلی‌زاده رجایی

..... ۱۰۴ طبری و میراث او از نگاه بهار / اسماعیل باغستان / سید محمدحسین میرزا

بخش دوم: نگرش‌های ریختاری

..... ۱۲۱ طبری و خواجه رشید (همسنگی آن دو در تاریخ‌نگاری) / پرویز آفریدی / بیتمان

..... ۱۲۷ آیا تاریخ طبری تاریخ است یا نقل‌کننده‌ی حوادث؟ / سید عبدالله انوار / سید محمدحسین میرزا

..... ۱۳۶ بازاندیشی در میراث تاریخ‌نگاری قرون اولیه‌ی اسلامی، طرح‌واره‌ی تفسیری طبری و بازنمایی

..... ۱۳۶ خلافت عباسی از هارون تا مأمون در تاریخ الرسل و الملوک / زهیر صیامیان / سید محمدحسین میرزا

..... ۱۳۶ دو مورخ مسلمان دوران پیشانیون، مشکلات و فرصت‌های نهفته در ارائه‌ی آنان / سید محمدحسین میرزا

..... ۲۱۰ جدید / مارشال جی - اس هاجسن / حسن چیدری

بخش سوم: تفسیر و تأویل

..... ۲۳۱ جایگاه تفسیر طبری در میان تفاسیر اسلامی / محمدعلی مهدوی‌راد

- جایگاه تأویل در تفسیر جامع البیان طبری / سید محمدعلی ایازی ۲۸۵
- از دید دانش هرمنوتیک جدید: نیت مؤلف در تفسیرهای طبری و غزالی از آیهی ۲۴ سورهی نور / اورلیکا مارتنسون / سعید عدالت‌نژاد ۳۱۰
- تفسیر بزرگ و نکاتی درباره‌ی دیباجه‌ی آن / علی صفری آق‌قلعه ۳۴۷
- ترجمه‌ی تفسیر طبری: ترجمه یا اقتباس / الهه رجبی فر ۳۶۸
- کلیات صدقین (علیهما السلام) در قدیم‌ترین تفاسیر اهل سنت / مرتضی کریمی‌نیا ۳۸۱
- نگاه به برخی از دشواری‌های تصحیح ترجمه‌ی تفسیر طبری / فریبا شکوهی ۴۵۴

بخش چهارم: نگره‌های حقوقی / فقهی / اصولی

- مذهب جبریری، پاره‌ای از نگرش‌های حقوقی طبری و پایگاه او در اختلاف‌شناسی / محمدحسین ساکت ۴۶۵
- البیان عن اصول الاحکام محمد بن جریر طبری و گونه‌ی اصول فقه در سده‌ی سوم / نهم بغداد / دوین جی. استیوارت / محمدحسین ساکت ۵۰۶
- نقد اروپایی حدیث (حدیث و فقه اسلامی از منظر خاورشناسان) / نونل جی. کولسون / حسین یادامچی ۵۳۸

بخش پنجم: مباحث ادبی

- امثال در تاریخ طبری / سلمان ساکت ۵۴۷
- اشعار عصر جاهلی در تاریخ طبری / ستار عودی ۵۶۶
- تفسیر و شعر جاهلی / لیلی توفیق العمری / محمدحسین ساکت ۵۸۹
- واژگان دخیل از زبان‌های گوناگون در قرآن از نگاه طبری / دکتر سعد محمد الکردی / علی محمدی ۶۰۷
- بررسی تعاقب حروف در جامع البیان / دکتر اشرف احمد حافظ عبد السمیع / علی محمدی ۶۲۴
- اهمیت شاهد نحوی در تفسیر قرآن کریم / دکتر خضر روبحی / علی محمدی ۷۲۰

بخش ششم: ایران باستان

- نکته‌هایی درباره‌ی گزارش طبری از زردشت/ عسکر بهرامی ۷۳۹
- گزارش طبری از برخی از عناوین و القاب عصر ساسانی/ محمود جعفری دهقی ۷۴۶
- نگاهی دوباره بر اهمیت تاریخ ساسانیان طبری: یک مطالعه‌ی تطبیقی/ محمدتقی ایمان‌پور ۷۵۴
- ارزاش تاریخ ایرانیان و عرب‌ها در زمان ساسانیان نوشته‌ی تنودور نولدکه/ عرفان شهید/ مرتضی هاشمی‌پور ۷۶۵
- استدراکات شایع سه‌گانه بر تعلیقات نولدکه بر بخش ساسانیان تاریخ طبری/ اسماعیل باغستانی ۷۷۶
- بنیادهای خیریه: یکسازمان در استان طبری و مادیان هزاردادستان/ ماریا مانسوخ/ حسین بادامچی ۷۹۴

بخش هفتم: جهان باستان و پیش از اسلام

- سرچشمه‌های تاریخ ایران و روم/ جواد علی/ محمد امین ساکت ۸۰۵
- سرچشمه‌های تاریخ تازیان پیش از اسلام/ جواد علی/ محمد امین ساکت ۸۶۶
- سرچشمه‌های تاریخ طبری (کلیات)/ جواد علی/ سعید زعفرانی ۸۹۰
- اسرائیلات، اسطوره و دروغ‌بافی‌نگاری: وهب بن مُنبّه و خوانندگی در اسلام از هبوط آدم و حوا/ میخائیل برگیل/ محمدحسین ساکت، محمدرضا متوسلی ۹۷۹

دفتر دوم

بخش هشتم: جهان اسلام

- طبری درباره‌ی اصحاب پیامبر/ عبدالقادر طیب/ نورالدین الله‌دینی ۱۰۶۹
- منابع مکتوب واقعه‌ی عاشورا در تاریخ طبری و مقایسه‌ی آن با مقاتل الطالبیین/ سعید شفیعی خوزانی ۱۰۸۷

- سیره ی پیامبر / جواد علی / محمدحسین ساکت ۱۱۰۸
- سرچشمه های تاریخ خلافت / جواد علی / محمدحسین ساکت ۱۱۲۹
- دیدگاه طبری درباره ی پیدایش قریطیان / رضا رضازاده لنگرودی ۱۱۴۰
- دیلم و دیلمیان در تاریخ طبری / محمدحسین شمایی ۱۱۵۹
- طبری و پیوندهای خارجی دولت اسلامی / عبدالهادی التازی / محمدحسین ساکت ۱۲۰۶

بخش نهم: نگاه های سیاسی / اجتماعی / علمی

- «اقتصاد اسلامی» / نادان / اولریکا مارتنون / محمدرضا متوسلی ۱۲۳۳
- رُستنی های تاریخ طبری / محمدحسن ابریشمی ۱۲۸۰
- ستاره نگردد مگر زبانی / اشاری تحلیلی به برخورد های ایران و عرب در صدر اسلام /
- محمدرضا راشد محصل ۱۳۲۵

بخش دهم: داستان ها تاریخی و بوطیقای

- شهادت امام حسین [ع]: فاجعه ی تاریخی / بواز شوشان / محمدحسین ساکت، محمدرضا متوسلی ۱۳۳۹
- بررسی رویکرد طبری به قصص در دو کتاب تاریخی / فرامرز حاج منوچهری ۱۳۶۳
- ذهن و زبان، دست و توان طبری / بواز شوشان / محمدحسین ساکت، محمدرضا متوسلی ۱۳۹۲
- قتل عثمان: دیدگاه ها و نقش طبری / بواز شوشان / محمدحسین ساکت، محمدرضا متوسلی ۱۴۴۳

بخش یازدهم: اندیشه های کلامی و اعتقادی

- ترجمه ی التبصیر فی معالم الدین / محمد بن جریر طبری / محمد باهر ۱۴۸۵
- شیعی انگاری طبری / جویا جهانبخش ۱۵۳۵
- گزارشی کوتاه از رساله ی: نصوص الرّدة فی تاریخ الطبری / کریم اشراق ۱۶۰۳
- تقریر ایمان طبری / دومینیک سوردل / سید محمدحسین مرعشی، مینو قلی زاده رجایی ۱۶۲۱
- صریح السنه / محمد بن جریر طبری / محمد باهر ۱۶۳۰

بخش دوازدهم: طبری و تاریخ بلعمی

- روایت بلعمی از تاریخ صدر اسلام/ التون ال. دانیل/ مهدی علیانی مقدم ۱۶۵۵
ای ما شهرت که بی اصل اوفتاد/ بهاءالدین خرمشاهی ۱۶۸۱

بخش سیزدهم: خاورشناسان

- برنامه‌ی نشر تاریخ طبری/ میخائیل یان دخویه/ محمدحسین ساکت ۱۶۹۳
نیم‌نگاهی به آثار طبری و زبان‌های اروپایی، برخی از پژوهش‌ها درباره‌ی طبری و آثار او/ سید
محمدحسین مرعشی ۱۷۰۸
اختلاف الفقهاء طبری/ کلود ژاکل/ محمدحسین مرعشی ۱۷۱۷
ترجمه‌ی انگلیسی تاریخ طبری در سده‌ی شانزدهم و هجدهم/ محمدحسین ساکت ۱۷۲۲

بخش چهاردهم: کتاب‌شناسی و نسخه‌پژوهی

- فهرست نسخه‌های خطی ترجمه‌ی تاریخ طبری معروف به تاریخ بلعمی موجود در کتابخانه‌های
ایران/ جمشید کیان‌فر ۱۷۳۳
دست‌نگاشت‌ها و ویرایش‌های بلعمی از ترجمه‌های تاریخ طبری/ التون ال. دانیل/ محمدرضا متوسلی،
محمدحسین ساکت ۱۷۵۴
پیوست: فهرست مشروح دست‌نگاشت‌های بلعمی/ التون ال. دانیل/ محمدحسین ساکت ۱۷۸۲
افزوده‌ها و اصلاحات بر مقاله‌ی «فهرست مشروح دست‌نگاشت‌های بلعمی دانیل»/ اندریو پیکاک/
محمدحسین ساکت ۱۸۰۹
میراث دست‌نگاشتی سده‌های میانه و ترجمه‌ی بلعمی از تاریخ طبری/ اندریو پیکاک/ محمدحسین
ساکت ۱۸۱۷
کتاب‌شناسی محمد بن جریر طبری/ پوران زینالی ۱۸۳۴

به نام آن که از تألیف و ترکیب
معمای جهان را داد ترتیب
حسینی نیشابوری

سخن ویراستار

همگان همدستانان^۱ که ابن جریر طبری (۲۲۴ یا ۲۲۵-۳۱۰ هـ/ ۸۳۹-۹۲۳ م) در دو رشته‌ی دامنه‌دار^۲ بین‌النهرین و تفسیر پیشتاز و بلندآوازه بوده است. با آنکه طبری به نگارش تاریخ عمومی جهان^۳ دستگی نداشت، ولی به تاریخ پیامبران و پادشاهان او نامور به تاریخ طبری به‌عنوان تاریخ عمومی (general history) می‌نگرند^۴ و آن را مهم‌ترین تاریخ عمومی پدیدآمده در جهان اسلام می‌شمارند.^۵ یکی از خاورشناسان دوشادوش هرودوت که پدر تاریخ است، طبری را «پدر تاریخ‌نگاری اسلامی» خوانده است.^۶ تاریخ‌نگاران بزرگی چون ابن جوزی (م: ۵۰۵/۱۱۱۰)، ابن اثیر (م: ۶۳۰/۱۲۳۴) و ابن کثیر (م: ۷۷۴/۱۳۷۳) بارها و بارها سخنانی از تاریخ جریر^۷ بانی^۸ تاریخ کرده‌اند.^۹ این نشان می‌دهد که تاریخ طبری بن‌مایه‌ی گزارش‌نویسی تاریخ‌نگاران مسلم بوده است. یک بار، سلطان محمود غزنوی (م: ۴۲۱/۱۰۳۰) که بر افغانستان، سغد، بلخ، مرو، مرکزی، و

۱. پیشین‌ترین تاریخ عمومی برجامانده تاریخ ابن خیاط (م: در حدود ۸۵۴/۲۴۰) است.

۲. پیشگفتار احسان یارشاطر بر طرح ترجمه‌ی انگلیسی تاریخ طبری، ص ۱۹.

۳. این تعبیر برای نخستین بار در ۱۸۴۸ از سوی ا. د. مورتدمن (A.D. Mordtmann) آلمانی به کار رفت. البته، او طبری را «پدر تاریخ عربی» (Vater der arabischen Geschichte) نامید که فرانتس روزنثال کاربرد این تعبیر را سرسری می‌داند.

(The History of al-Tabari, volume 1, General Introduction and From the Creation to the Flood, translated and annotated by Franz Rosenthal, State University of New York Press, 1989, P. 139).

4. B. Radtke, "towards a typology of 'Abbasid universal chronicles", Occasional Papers of the School of 'Abbasid Studies 3 (1990, publ. 1991), P. 14.

شمال هند دست یافته بود، پس از به چنگ آوردن شهر ری، در گوشمالی مجددالدوله حاکم دودمان بویه در ری چنین گفت:

شاهنامه را که تاریخ ایرانیان است و تاریخ طبری را که تاریخ مسلمانان است نخوانده‌ای؟ مجددالدوله پاسخ داد: «آری». سلطان محمود: «ولی رفتار تو با هیچ‌کدام نمی‌خواند».^۵

در سال‌های آغازین سده‌ی چهارم/دهم، تاریخ طبری چنان آوازه و اهمیتی یافته بود که شاعر انبوهی دست‌نگاشت از آن فراهم آمد. کتابخانه‌ی کاخ فاطمیان ۱,۲۰۰ نسخه از آن را داشت.^۶

در تفسیر بی‌طبری عنوان «پیر» و «استاد» مفسران داده‌اند و تفسیر جامع‌البیان او را پیشگام تفسیرها دانسته‌اند. کسی که دانش و اطلاعات طبری در گونه‌گون رشته‌های علوم اسلامی، تفسیر طبری را در میان تفسیرهای گذشته برجسته ساخته است. به گفته‌ی سیوطی، طبری روایت و درایت را گرد آورده است از این گذشته، این تفسیر نخستین تفسیری است که از روشی تازه و استوار برخوردار است. هر آیه را با نظم و سامانی ویژه دسته‌بندی کرده است و از میان سخنان و اندیشه‌های گذشته با آوردن دلیل، سخن برتر را برگزیده است.^۷ تفسیر طبری یکی از برجسته‌ترین کلام‌های طبری است که تا امروز در نزد دانشمندان اهمیت خود را نگاه داشته است. می‌گویند: سوفی و متکلم مسیحی از فرقه‌ی یعقوبی، یحیی ابن عدی (م: ۳۶۳/۹۴۷)، دوبار این تفسیر را برای حاکمان استانی کتابت کرد.^۸ با همه‌ی اینها، تعریف و توصیفی همچون پیر مفسرین یا در تاریخ‌نگاری برای طبری،

۵. ابن اثیر، *الکامل فی التاریخ* (بیروت، دار صادر ۱۳۸۶/۱۹۶۶)، ج ۹، صص ۷۱-۷۲.

6. B. Sheshadri, *The Poetics of Islamic Historiography: Deconstructing Tabarī's History* (Leiden, 2004), PP. xxvi-xxvii.

چنین می‌نماید که این عدد گزافه است. ولی به هر رو نشانگر خوشامدگویی و سترگی کار طبری است.

۷. الدكتور عمر الاسعد، «الطبری المفسر»، در *امام الطبری فقیهاً و مؤرخاً و مفسراً و عالماً بالقراءات*، مراجعة د. محمد توفیق ابوعلی و مریم بری (بیروت، دارالتقريب بين المذاهب الاسلامية، الطبعة الاولى، ۱۴۲۲ هـ/ ۲۰۰۱ م)، ج ۲، ص ۱۴۹.

۸. علیرضا میرزاحمد، «روش تفسیری طبری»، در محمد قاسم‌زاده (ویراستار)، *یادنامه طبری*، شیخ المورخین ابرجعفر محمد بن جریر طبری ۲۲۵-۳۱۰ هجری قمری. (تهران، سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی - مرکز تحقیقات علمی کشور، چاپ اول، زمستان ۱۳۶۹، ص ۲۶۶.

9. C. E. Bosworth, "Al-Ṭabarī", in *Encyclopedia of Islam*, 2nd Ed., P. 14.

جایگاه و پایگاه راستین او را در فقه، حدیث، کلام، فقه تطبیقی، دانش خوانش‌های قرآنی (علم قراءات)، واژه‌دانی و دستور زبان تازی و حتا شعرشناسی نادیده گرفته است. گفتنی است که برای نمونه، طبری از راه اجتهاد در منابع فقهی و اجتهاد، احکام شرعی را بیان می‌داشت و اینکه برخی از پژوهشگران او را به گرایش به اخباری‌گری شناسانده‌اند، سخن درستی نگفته‌اند.^{۱۰} همین گستردگی و فراخنکی اندیشه‌ورزی در رشته‌های گوناگون دانش‌های اسلامی سخن گفتن درباره‌ی اندیشه و کاروند او را دشوار ساخته است.

نگاشتن به زیست‌نامه و کارهای طبری به نکته‌ی تازه‌ای برمی‌خوریم که تاکنون ناگفته مانده است. طبری نخستین کسی است که در فرهنگ مسلمانان حق مؤلف (Copyright) را رعایت کرده است. این اثری که به دستش می‌رسید، بی‌اجازه و دستور نویسنده چیزی نقل نمی‌کرد و به هر حال باید شناخته‌شده را ارائه می‌داد.

هنگامی که به پیش‌گفتار کتاب به فراهم‌آوری گفتارها و جستارهایی گوناگون در رشته‌های وابسته به تاریخ طبری دست یازیدم، پاره‌ای از بفرنج‌ها را پیش رو می‌دیدم. با اینهمه، در فراخوان نامی که برای فرهیختگان، دانشوران، نویسندگان و مترجمان فرستادم - هفت ماهی کارش و پاره‌ش زیرین را پیشنهاد دادم: الف. طبری و تاریخ؛ ب. طبری و تفسیر؛ پ. طبری و فقه؛ ت. طبری و کلام؛ ث. طبری و خاورشناسان؛ و ج. هر موضوع درخور و هماهنگ با طبری پژوهش بر شالوده‌ی نگاهشته‌ها و اندیشه‌های وی.

اینک، چنانکه خواننده می‌بیند، این کتاب در دو دفتر و سه سارده بخش سامان یافته و کوشش شده است تا اندازه‌ای همگی نگاهشته‌ها و سرسراشته‌های طبری را پوشش دهد. نام کتاب را *اندیشه‌گزاری طبری، نابغه‌ی ایرانی* گذاشتم تا نویسنده پاسخی باشد به یاوه‌بافی و خام‌پنداری پاره‌ای از نویسندگان عرب که بر تازی‌تبع‌شناسی طبری آملی طبرستانی پا می‌فشارند.^{۱۱}

شایان یادآوری است که سال گذشته کتاب *طبری، تاریخ‌نگار مسلمانان*، با آواز

۱۰. محمد ابراهیم جناتی، «بعد فقهی و اجتهادی طبری»، در *کیهان اندیشه*، ویژه‌نامه‌ی طبری، ش ۲۵ (مرداد و شهریور ۱۳۶۸)، ص ۷۸.

۱۱. برای نمونه، دکتر ابراهیم محمد سلطینی، استاد دانشگاه دمشق، در گفتاری با نام «حیة الطبری و فقه و اجتهاده»، در *الامام الطبری فقیهاً و موزناً و مفسراً و عالماً بالقراءات*، جلد ۱، ص ۲۱: «طبری در آمل پا به جهان نهاد و در آنجا به دست پدرش پرورش یافت، که ترجیح آن است که از نژاد نازی است؛ هرچند بروکلیمان خاورشناس گمان کرده وی ناناوی (اعجمی = ایرانی) است!»

سوی خانه‌ی کتاب نشر یافت. این کتاب فراهم‌آمده‌ی بیست گفتار و جستاری است که در همایش «زندگی، اندیشه و کاروند طبری» برگزارى از سوی مؤسسه‌ی مطالعات خاورمیانه وابسته به دانشگاه سنت اندریوس (اسکاتلند، سی‌ام آگوست تا دوم سپتامبر ۱۹۹۵/۱۳۷۴ ش) ارائه گردید و هیوکندی در ۲۰۰۸ آن را ویراست و به دست چاپ سپرد.^{۱۲}

در اینجا از همه‌ی کسانی که در این دفتر با من همکاری و همگامی نشان دادند سپاسگزارم، به‌ویژه از آقایان دکتر میشل کوپرز (M. Cuypers) از قاهره، دکتر علی‌اشرف صادق، دکتر یونس کرامتی، دکتر سعید عدالت‌نژاد، دکتر زهیر صباغیان گرجی، دکتر کاظم رحمتی، دکتر رحیمی ریس و مرتضی هاشمی‌پور که پاره‌ای از مقالات به انگلیسی درباره‌ی طبری را به من ارجح در دسترس من نهادند. همچنین، از نویسندگان و مترجمانی که با نگارش ترجمه‌ی خویش بر ارج و بهای این دفتر افزودند سپاس‌ها دارم. از دیگرانی هم که دیرگاهی را به ترجمه‌ی پیمان‌گزاری خویش برای فرستادن گفتار و ترجمه نگاه داشتند و کاری نکردند، دلایلی ندارم. خاتم تینا حسامی با بردباری به تایپ و صفحه‌آرایی کتاب پرداخت که جای قدرتش را دارد.

امتیازچینی برای اعضای هیأت علمی دانشگاه‌ها، با گذاشتن نام خود در کنار یا بالای نام دانشجویان‌شان در چاپ معاف‌ها در مجله‌های علمی/ پژوهشی بهانه و انگیزه‌ای ناخجسته شده است در ندادن مقاله به گنجینه‌ها، جشن‌نامه‌ها و کتاب‌هایی که برای دستیابی به رتبه‌های دانشگاهی به کار نمی‌آید! پیامد این کار زبان‌بار به تنگنا کشاندن دامنه و گستره‌ی دانش‌پژوهی و بهره‌کشی از تکاپوهای دیگران خواهد بود.

بجاست از مدیر عامل ارجمند، معاون دانشور فرهیخته و کتابدار بخش انتشارات خانه‌ی کتاب سپاسگزاری کنم که به چاپ این کتاب دلبستگی نشان دادند. در پایان، از خوانندگان تیزبین و نکته‌سنج می‌خواهم تا از سه‌گانه‌ی رنگونه کاستی در این دفتر می‌بینند بنگارند و با نقد و بررسی سنجیده‌ی خویش زمینه‌ی بالابردن و بالندگی طبری‌پژوهی را در آینده فراهم آورند. بمنّه و کرمه.

محمدحسین ساکت

تهران، اردیبهشت ۱۳۹۳

۱۲. هیو کندی (ویراستار)، طبری، تاریخ‌نگار مسلمان و شاهکار او، پارسی‌کرده‌ی گروه مترجمان، به کوشش

محمدحسین ساکت، تهران، خانه‌ی کتاب، چاپ اول، مهرماه ۱۳۹۲.